

Verslag Klankbordgroep Kennisplatform EMV

Datum:	18 maart 2021	Aantal blz:	6
Aanvang:	14.00 uur – 16.00 uur	Bijlagen:	1
Vergaderlocatie:	Online via Webex (ivm Corona-maatregelen)	Referentie:	KBG KP-EMV 2021

Aanwezige deelnemers

ACOM; Alliander; EMC-ESD Vereniging; Enexis KPN; Gezondheidsraad; Ministerie van Defensie; Ministerie van EZK; Ministerie van SZW; NVMBR; Platform Hoogspanning; Stichting EHS; Stralingsbewust.info/Stralingsbewust.wonen; Tata Steel; Technische Universiteit Eindhoven, Tennet; T-Mobile; TNO; Universiteit Utrecht; VNG

Namens het Kennisplatform EMV: voorzitter; voorzitters Communicatieforum en Wetenschapsforum; algemeen secretaris; GGD GHOR Nederland, RIVM, TNO en ZonMW

Overige uitgenodigde organisaties

AFMP; Arbo Unie B.V.; CPLD Vereniging; DARE!!; Erasmus Medisch Centrum; FHI; Gezondheidsraad; Ministerie van Binnenlandse Zaken; Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat; Monet Mobiele Netwerkoperators Nederland; NL Digital; Netbeheer Nederland; Universiteit Twente; UU Divisie Environmental Epidemiology; VU Medisch Centrum.

Aanwezige toehoorders

EMC-ESD Vereniging; KPN; Ministerie SZW; NVMBR; Platform Hoogspanning; Kivits Research; Stichting EHS; Stralingsbewust.info.

Namens het Kennisplatform EMV: diverse leden van Communicatieforum en Wetenschapsforum

Overige uitgenodigde toehoorders / belangstellenden

Boerderij Anders; CHB Nederland; CPLD Vereniging; Milieu Centraal; Quicknet; Stop UMTS; TU Delft; UMC Utrecht; Wageningen Universiteit; Erasmus Universiteit

1. Opening / Mededelingen

De voorzitter opent de bijeenkomst en heet de aanwezigen van harte welkom.

De voorzitter geeft aan veel waarde te hechten aan een fysieke bijeenkomst waarbij men met elkaar in dialoog kan gaan en ook na afloop van gedachten kan wisselen. Vanwege de Covid-19-maatregelen zit dat er in de eerste helft van 2021 niet in. Het Kennisplatform Elektromagnetische Velden en Gezondheid (KP-EMV) streeft ernaar om in het najaar van 2021 alsnog een fysieke bijeenkomst te organiseren, mits de dan geldende maatregelen dat toelaten. Omdat het KP-EMV de deelnemers de gelegenheid wil geven om op het concept-jaarplan te reflecteren is nu gekozen voor een online-bijeenkomst. Een aantal deelnemers kan de online-bijeenkomst niet bijwonen en heeft een inbreng per mail gestuurd.

Vanaf 1 januari 2021 heeft het Wetenschapsforum (WF) van het KP-EMV een nieuwe voorzitter in de persoon van Erik Fledderus. Hij heeft in de periode tot 2015 in het WF zitting gehad als vertegenwoordiger namens TNO. Hij is momenteel niet verbonden aan een van de deelnemende organisaties in het KP-EMV. De nieuwe voorzitter van het WF stelt zich kort aan de aanwezigen voor.

2. Activiteiten in 2020

Aan de hand van een presentatie wordt een korte toelichting gegeven door de algemeen secretaris (AS) op de door het KP-EMV in 2020 verrichte activiteiten.

3. Concept-Jaarplan 2021

Het concept-Jaarplan met de voorgestelde activiteiten in 2021 is twee weken voor de vergadering aan de aanwezigen gestuurd. Zoals ieder jaar kunnen de deelnemers in de Klankbordgroep in een reactie hun reflectie geven op dit Jaarplan en suggesties doen voor andere prioriteiten. Het bestuur van het Kennispplatform stelt uiteindelijk het Jaarplan vast, gehoord hebbende de inbreng van de deelnemers in de Klankbordgroep.

Naast de mogelijkheid om tijdens de vergadering een reactie te geven was er dit jaar vanwege de afwijkende omstandigheden ook de mogelijkheid om per mail vooraf te reageren.

Een schriftelijke bijdrage van een deelnemer van Stralingsbewust Info wordt voorgelezen en vervolgens verder toegelicht door een bij de bijeenkomst aanwezige deelnemer van Stralingsbewust Info/Stralingsbewust Wonen. Het handelingsperspectief voor mensen die door medische noodzaak of vanuit lifestyle keuze in een stralingsarme omgeving moeten of willen wonen, ontbreekt. Tegelijkertijd neemt het aantal zendantennes snel toe (98% dekkingplicht per gemeente) en verdwijnen de nu nog stralingsarme gebieden. De deelnemer roept net als in 2020 op om een denkgroep op te richten voor het mogelijk maken van een aantal stralingsarme gebieden in Nederland; doel is te komen tot afspraken over locatiekeuze en voorwaarden, en indien mogelijk formele beleidsaanwijzingen en/of aanvullende regelgeving. Als mogelijke deelnemers worden geopperd VNG, Monet, een stralingsbewuste delegatie en de rijksoverheid. Vanuit Stralingsbewust Info is gestart met het burgerinitiatief Stralingsbewust Wonen om hieraan een bijdrage te kunnen leveren.

De voorzitter geeft aan dat in het gesprek in juni 2020 met de staatssecretaris van EZK, Stralingsbewust Info hun wensen hebben aangegeven. De staatssecretaris heeft daarna schriftelijk laten weten niet in te gaan op datgene wat Stralingsbewust Info zoekt.

De voorzitter adviseert Stralingsbewust om met de vijf gemeenten waar zij nu goed contact mee hebben een plan op te stellen voor stralingsarme gebieden.

Gemeenten kunnen zelf hun grondgebied inrichten.

Het KP-EMV heeft niet de financiële middelen noch de juridische bevoegdheid om stralingsarme gebieden aan te wijzen. Het KP-EMV kan slechts proberen deuren te openen voor Stralingsbewust en hen en gemeenten adviseren.

De voorzitter van het Communicatieforum van het KP-EMV meldt dat deze vraag niet alleen aan het KP-EMV wordt gesteld, maar ook met regelmaat aan de GGD'en. Het KP-EMV of een denkgroep daarvan kan alleen meedenken en adviseren. Hij stelt daarom voor om binnen het KP-EMV te kijken wat er qua kennis daaraan kan worden bijgedragen. Tevens geeft hij aan in een separaat overleg de mogelijkheden hiertoe nog een keer te willen bespreken.

De deelnemer van Stralingsbewust Info stelt dat Stralingsbewust expliciet door gemeenten wordt terugverwezen naar de telecomproviders. Gemeenten kunnen niet tegenhouden dat zendmasten worden geplaatst op een plek waar Stralingsbewust een optie heeft op een landgoed. Dus telecomproviders zullen een afspraak moeten tekenen om in bepaalde gebieden geen zendmasten te plaatsen en daarom moet EZK gesprekspartner zijn.

De voorzitter geeft aan dat de deelnemer op de hoogte is van de acties die het KP-EMV hiertoe heeft ondernomen en dat het KP-EMV hiermee al verder is gegaan dan waarvoor het is opgericht (i.e. duiden van de wetenschap over EMV). Het zou het meest voor de hand liggen wanneer Stralingsbewust een gemeente bereid vindt om een pilot stralingsarm gebied te realiseren en daarna een beroep te doen op het KP-EMV om mee te denken hoe mogelijke problemen kunnen worden opgelost. Het KP-EMV is van harte bereid om mee te denken en waar mogelijk deuren te openen.

De deelnemer van Stralingsbewust Info geeft aan met meerdere gemeenten in gesprek te zijn en hij zal separaat contact opnemen met het KP-EMV.

De deelnemer van de VNG meldt dat een deel van de antennes in Nederland vergunningsvrij is, zodat een gemeente daarin geen rol heeft. Als er in een naburige gemeente een dekkingsbehoefte is, kan dat betekenen dat die straling over de gemeentegrenzen heen gaat. Gemeenten die beloven een stralingsarme zone te realiseren, beloven misschien meer dan zij kunnen waarmaken en misschien ook meer dan andere bewoners in hetzelfde gebied willen. Het proces is niet eenvoudig en er zijn geen garanties dat wat wordt beoogd te bereiken ook kan worden bereikt en op de lange termijn in stand kan worden gehouden.

De voorzitter geeft opnieuw aan dat een keer een kartrekker zal moeten ontstaan voor een project als een stralingsarme zone. Zodra een gemeente (burgemeester of wethouder) is gevonden, kan Stralingsbewust het overleg hierover starten.

De voorzitter stelt daarom voor dat de deelnemers van Stralingsbewust Info/Stralingsbewust Wonen separaat overleggen met de deelnemer van de VNG. De deelnemer van de VNG is hiertoe bereid.

De deelnemer van Liander vraagt in hoeverre de informatie per doelgroep wordt toegesneden op de behoefte (burgers zullen een andere vraag hebben dan gemeenteambtenaren).

De AS antwoordt dat het KP-EMV ook doelgroepgerichte informatie op de website zet. Als voorbeeld noemt zij 5G waarvoor algemene informatie voor iedereen is geplaatst, en daarnaast onder een aparte tegel informatie specifiek voor vragen die bij gemeenten leven. Alle informatie is toegankelijk voor iedereen.

De deelnemer van Stichting EHS adviseert een denkgroep 5G te starten rond het Gezondheidsraad-advies en de openstaande vragen. Stichting EHS wil benadrukken dat zij niet vooraan willen zitten maar kunnen faciliteren met wetenschappers die op bepaalde onderdelen deskundigheid hebben.

Stichting EHS vindt het uitstel van de veiling van hogere frequenties tot meer onderzoek is gedaan, een heel wezenlijk standpunt dat niet door de rijksoverheid lijkt te worden overgenomen. Stichting EHS heeft een aantal suggesties, waar zij input van wetenschappers op willen hebben, bijvoorbeeld op de invloed van EMV op de hersenactiviteit en de invloed van hogere frequenties op de huid. De vraag van de Stichting EHS is of het KP-EMV dat kan vormgeven met een denkgroep.

De voorzitter vraagt de voorzitter van het WF te antwoorden op deze vraag.

De voorzitter van het WF vindt het organiseren van een denkgroep een mooi instrument. Hij stelt voor om met de AS en de deelnemer van Stichting EHS te kijken of een dergelijke denkgroep kan worden georganiseerd, inclusief welke deelnemers daarin kunnen zitten. Het KP-EMV is echter wel afhankelijk van haar financiële middelen (die zoals al eerder gezegd, beperkt zijn).

De voorzitter geeft aan dat het bestuur de gemaakte opmerkingen zal wege en uiteindelijk het jaarplan zal vaststellen.

4. Informatie over 5G op de website van het KP-EMV

De voorzitter vraagt aan de deelnemers suggesties hoe het KP-EMV de informatie op de website kan verbeteren.

De deelnemer van Stichting EHS geeft aan dat de Stichting EHS veel mensen spreekt die hun gezondheidsklachten ergens willen melden. Ziet het KP-EMV een rol voor zichzelf weggelegd in de monitoring van gezondheidsklachten over EMV?

De voorzitter van het Communicatieforum (CF) antwoordt dat regelmatig vragen binnenkomen van mensen met gezondheidsklachten. Binnen het KP-EMV is de GGD de geëigende instantie om hierop te acteren. De GGD zet de meldingen in een landelijk systeem, waaruit met enige regelmaat door het RIVM wordt gerapporteerd.

De deelnemer van Stichting EHS geeft aan dat het wel handig zou zijn om op de website van het KP-EMV een link te plaatsen die rechtstreeks doorschakelt naar het centrale meldpunt van de GGD.

De voorzitter van het CF antwoordt dat alle mensen met vragen over dit onderwerp door het KP-EMV worden doorverwezen naar de eigen GGD (NB zie ook <https://www.kennisplatform.nl/wie-kan-mij-verder-helpen-met-vragen-en-gezondheidsklachten/>). Vaak is de vraag "kan die zendmast niet worden weggehaald". De GGD luistert naar mensen die klachten uiten en geeft zo goed mogelijk advies.

De deelnemer van Stichting EHS meldt dat de Stichting zelf bezig is met een meldpunt. Het GGD-meldpunt is beperkt in de verfijning van een melding. Bij de uitrol van 5G zou een centraal meldpunt naar zijn mening kunnen dienen als een soort Bureau Bijwerkingen bij geneesmiddelen.

De voorzitter van het CF merkt op dat een nieuw meldpunt eerst bekendheid zou moeten krijgen. Daarnaast zijn de klachten die worden gemeld meestal regionaal of lokaal; de GGD'en in die regio hebben het beste brede overzicht op de situatie ter plaatse en kunnen deze het beste inschatten. Met een nieuw meldpunt, buiten de GGD'en om, zou het landelijk overzicht verdwijnen. Dat is niet wenselijk.

De deelnemer van Stralingsbewust Info/Stralingsbewust Wonen stelt dat melding van klachten bij de GGD'en niet altijd gaat zoals men zou verwachten van een centraal meldpunt. In de gemeente Zeist zal in een gemeenteraadvergadering een voorstel worden gedaan om een meldpunt op te zetten voor gezondheidsklachten door straling. Reden hiervoor is dat de GGD wel informatie geeft maar geen klachten vastlegt. Stralingsbewust krijgt meer van dergelijke meldingen. Dit is voor Stralingsbewust aanleiding de klachten zelf te gaan noteren. Daarom stellen zij voor op de website van het KP-EMV een link te plaatsen waarmee mensen hun klachten kunnen melden.

De voorzitter van het CF reageert hierop dat het niet opnemen van klachten niet correct is. Als een GGD dat niet doet, dan graag doorgeven aan GGD GHOR; zij gaan dan in gesprek met deze GGD.

De voorzitter van het WF geeft aan dat deze feedback prima is. Hiermee kan het reguliere, landelijke meldsysteem van de GGD'en waar nodig en waar mogelijk worden bijgewerkt.

De deelnemer van de VNG bedankt het KP-EMV voor het toevoegen van info voor professionals. Het is prettig voor de gemeenteambtenaren dat daar extra info is gekomen. Hij stelt voor om meer duidelijkheid te geven over wat het verzorgingsprincipe in deze context betekent. Bij een korte rondgang werden nogal verschillende interpretaties hiervan gegeven. Hij verwijst voorts naar wat uitspraken van wetenschappers in de praktijk betekenen, bijvoorbeeld uitspraken van de Gezondheidsraad over 26 GHz. Dat is voor niet-experts moeilijk in te schatten en hier zou fine tuning goed zijn. De VNG waardeert de informatie die beschikbaar is op de website van het KP-EMV. Ook de bijdragen van het KP-EMV aan VNG-vergaderingen - en in enkele gevallen gemeenteraadvergaderingen - worden zeer op prijs gesteld.

Tot slot van dit agendapunt, vat de AS een per mail gestuurde reactie van een deelnemer van Schooneveld Advies samen; een aantal opmerkingen uit de mail heeft de AS telefonisch met deze deelnemer doorgenomen. De deelnemer laat weten dat de inhoud van de agenda van de klankbordgroep-bijeenkomst vanuit haar oogpunt, niet relevant is. Zij heeft/hebben veel zorgen over gezondheidsklachten door EMV. De uitnodiging om in te spreken en een discussie te voeren tijdens de bijeenkomst – zoals in voorgaande jaren – ontbreken, aldus de deelnemer.

Zoals ook tijdens de opening van deze bijeenkomst aangegeven, geeft de AS nog een keer aan dat vanwege de huidige Covid-19-maatregelen in deze online bijeenkomst de discussie beperkt is gehouden.

Het KP-EMV streeft ernaar om indien mogelijk later in dit jaar alsnog een fysieke bijeenkomst te houden met meer ruimte voor dialoog en interactie, zoals ook in de uitnodiging is aangegeven.

5. Rondvraag

De deelnemer van het ministerie van Defensie geeft aan dat Defensie de laatste tijd regelmatig in het nieuws is geweest rondom het plaatsen van radarsystemen. Daar is een proces aan vooraf gegaan met informatieavonden. De indruk bestaat dat de overheid er steeds meer moeite mee heeft om fact based wetenschappelijke informatie aan het publiek over te brengen. Soms lijkt het erop alsof wetenschap maar als een mening wordt beschouwd. Bij informatievoorziening naar het bredere publiek moet misschien meer aandacht worden besteed aan communicatieve, psychologische en sociologische wijze van overbrengen en niet alleen aan de technisch-wetenschappelijke feiten.

De voorzitter geeft aan dat het KP-EMV in essentie uitleg geeft over wetenschappelijke informatie omtrent EMV (zo eenvoudig mogelijk) en hiermee bijdraagt aan een zorgvuldige discussie. Daarmee probeert het KP-EMV ook tegenwicht tegen fake nieuws te bieden.

Of het KP-EMV daarin slaagt zou eigenlijk aan anderen moeten worden gevraagd.

Als overwegingen bij die vraag geeft de voorzitter een aantal argumenten.

Het KP-EMV bestaat sinds zo'n 14 jaar en het voortbestaan is onlangs verlengd tot en met eind 2023.

Het KP-EMV voorziet in een behoefte, wat ook de uitkomst was van de meest recente evaluatie.

In België wordt door de federale overheid overwogen een Kennispлатform 5G op te richten.

Ook voor andere onderwerpen zijn en worden kennisplatforms ingericht.

Opgemerkt wordt ook dat er mensen zijn die ontevreden zijn over het KP-EMV, omdat het KP-EMV niet zegt en doet wat zij denken dat gezegd en gedaan zou moeten worden.

6. Sluiting

De voorzitter bedankt alle aanwezigen voor hun inbreng, maar ook voor de discipline die met een online bijeenkomst is gemoeid. Hij kijkt uit naar een fysieke bijeenkomst in het najaar, indien mogelijk.

Hierna sluit de voorzitter de vergadering.

Bijlage: Overzicht van activiteiten Kenniskplatform EMV 2020

In onderstaande tabel is een overzicht weergegeven van producten en activiteiten van het Kenniskplatform EMV in 2020. Bij elk product of activiteit staat aangegeven bij welke themapijler de activiteit behoort (L: laagfrequente velden; R: radiofrequente velden).

Activiteiten	Pijler	Status / toelichting
Producten/Jaarplan 2020		
Q&As werken met MRI	L/R	Afgerond
Q&As voor mensen die MRI ondergaan	L/R	Afgerond
Berichtgeving over ontwikkeling nieuw voorzorgbeleid elektriciteitsvoorziening	L	Stond gepland na de zomer 2020, maar rapport van Lysias wordt pas in 2021 gepubliceerd
Opstellen Q&As nieuw voorzorgbeleid voor doelgroepen	L	Wordt doorgeschoven tot er meer duidelijkheid is over nieuw beleid
Updaten bestaande informatie elektriciteitsvoorziening	L	Wordt doorgeschoven tot er meer duidelijkheid is over nieuw beleid
Q&As Gemeenten: informatie over 5G	R	Afgerond
Q&As Wifi-6	R	In ontwikkeling, plaatsing op website voorjaar 2021
Eerste indruk Onderzoek RIVM en Agentschap Telecom naar 5G	R	Afgerond
Eerste indruk Nieuwe ICNIRP aanbeveling voor radiofrequente EMV	R	Afgerond
Eerste indruk Advies Gezondheidsraad 5G en gezondheid laat nog vragen open	R	Afgerond
Eerste indruk Kenniskplatform waarschuwt voor blootstelling aan EMV bij cosmetische behandelingen	L/R	Afgerond
Updaten en bijhouden website	L/R	Doorlopend. Actualisatie, verbetering vindbaarheid (SEO) en update opzet subcategorieën
Plaatsen nieuwsberichten op website	L/R	Doorlopend
Interne activiteiten		
Bijeenkomsten Wetenschapsforum	L/R	4 bijeenkomsten
Bijeenkomsten Communicatieforum	L/R	4 bijeenkomsten
Gezamenlijke bijeenkomst WF en CF	L/R	1 bijeenkomst
Bestuursvergaderingen	L/R	4 bijeenkomsten
Overige (externe) activiteiten		
Klankbordgroepbijeenkomst	L/R	12 maart. Onderwerpen: bespreking concept Jaarplan 2020 en inbreng deelnemers, terugkoppeling activiteiten 2019. Bespreking 5G-rapport AT/RIVM, voortgang ontwikkeling nieuw voorzorgbeleid elektriciteitsvoorziening, toelichting op voorstel 'witte zones', nieuwe ICNIRP-guidelines RF-velden
Ondersteuning diverse webinars/bijeenkomsten over 5G	R	Presentaties
Ondersteuning bij cursussen "Antennevraagstukken" Antennebureau	R	Presentaties
Ondersteuning bij cursus "Blootstelling aan EMV" PAO Techniek	L/R	Presentaties
Steunpunt Hoogspanningslijnen voor gemeenten	L	Helpdesk
Media: interviews	L/R	
Media: informatie leveren voor radio/tv-programma en schrijvende pers	L/R	
Begeleiding gesprek over witte zones staatssecretaris EZK en deelnemers Klankbordgroep	R	
Deelname in dialoog ontwikkeling advies elektriciteitsvoorziening	L	Bureau Lysias
Diverse vragen vanuit de maatschappij aan het Kenniskplatform EMV (vragen van gemeenten, burgers, bedrijven)	L/R	Eerste afvang, waar mogelijk doorgeleiding naar deelnemers/organisaties